

willen tegen
nederlandsche
bepaalde trek-
ke theologie.
en de „be-
erscholen lig-
wezen“ als zij-
den dwaasheid
per prijsge-

en, welk ón-
en doet, wan-
s ethisch kon-
en opgenomen
jema zelf mee-
nd wordt. Het
vermeerdert;
die „met recht“
ans met het-
k. Slechts wij
vergeet niet,
ngswijze in de
Rekent men
academische
dan komt ons
Hervormde
sch voor.

te laten met
och alleen om
i synode, laat
niet eischen
aktisch imagi-
n rekening te
De Hervormde
chten naar de-
er ze de „con-
te „ethischen“
ioneel bekend
heeft. Daarom
dingen uitwis-
haven? In het
confessioneele
gische richting
„confessioneel“
zake het her-
bij den drager
aar een kerke-
n, om theo-
n een nuance
en: „toevallig“
renkel in het
RK. Wat willen
a nog meer?
dat dr Haitje-
a heeft aange-
elen vond dat
te zegen. Lieve
om is dan dr
t in wijderen
i zou dit óók
t congres ver-
n belagen.

or. De wereld
r. En de boom
er hoe dikker,
om te weten,
vraagt, of zijn
blijven, maar
aanschen term
lk“) hanteeren.
a, die het ver-
er de profes-
e God dankten
u óók danken
de KERK nog

K. S.

goed thuis in
te samenleving,
onium een ei-
ds J. C. Sikkels
en heer J. C.
ft“). Tevens be-
d wordt — zoo
andsch „groot-
h onze „kleine
onze voortrek-
onder ook: ze
raks halen ze
landsche gros-
Rosenberg —
ehard voor den
k gedaan. Zoo
excellence“....

K. S.

e strijd, dien
in Duitsland
ersteunde rijks-
vroeger ook
jke zelfstandig-
in vrede ver-
denis-gehouwe
en. In Duitsche
zezer dagen een
p het titelblad

Hoe ver evenwel deze kerkvrede nog uit het
gezicht ligt, moge uit het volgende voorval blijken.
Kort geleden pleegde in één der rijkslanden een
predikant zelfmoord (indien althans niet aan een
ongeval te denken is). Eenigen tijd daarvoor was
de predikant geschorst geweest door zijn lands-
bisschop (iemand, die dapper en eerlijk tegen den
rijksbisschop, dien door de regering ondersteund
geweldpleger op de kerk, had gestreden en een
tijdlang onder politiebewaking had gestaan...).
Die schorsing had niets te maken gehad met het
feit, dat de predikant in kwestie aanhanger was
van het régime-Müller, en dus van de beweging
der z.g. „duitsche christenen“, doch was geschied
wegens onregelmatige en ontoelaatbare en met de
goede trouw in een geordend kerkelijk leven on-
verenigbare handelingen. Zijn tractement en wo-
ning waren hem ten volle gelaten. De behandeling
was alleszins mild geweest; zoo was b.v. trots
de schorsing het preeken op Kerstfeest toegestaan
geweest. Nadien had de predikant ingezien, ver-
keerd te hebben gehandeld. In een in dankbaren
toon gestelde brief — welks tekst ik heb hooren
lezen — had hij tegenover den landsbisschop
ongelijk erkend. Daarna was — in afwachting van
verder te nemen besluiten — door dezen bisschop
tot den predikant in vriendelijke toon een her-
derlijk schrijven gericht. Overwogen werd, de
schorsing — die trouwens toch niet in afzetting,
doch in verplaatsing zou geëindigd zijn — te ver-
anderen in een ziekteverlof, dat inmiddels wegens
reeds tevoren gebleken storing van het zenuwleven
was wenschelijk geworden. Na eenigen tijd was
toen de zelfmoord — ondersteld, dat het inderdaad
dit geweest is — gevolgd. Van de zijde der lands-
kerkegeregering was daartoe niet de minste aan-
leiding gegeven; de daad kan slechts uit gestoord
zenuwleven verklaard worden.

Hoewel de weduwe een zoo weinig mogelijk om-
slachtige of geruchtmakende begrafenis wenschte,
heeft inmiddels deze plichtigheid twee uur en
een kwartier geduurd. Want het geval is op weer-
zinwekkende wijze uitgebuit voor kerkpolitieke
propaganda. De rijksbisschop — een man, die door
vrijwel niemand van belijdend-kerkelijke zijde
erkend wordt, en toch maar in zijn ambt blijft —
kwam in hoogst eigen persoon voor de leiding
der begrafenis (in het territorium van den landsbis-
schop) over en maakte er een zeer verre reis
voor. Hij hield een rede; het zelfde deden een
predikant, die voor de z.g. „duitsche christenen“
en voor den rijksbisschop op min fraaie wijze
propaganda maakt, alsmede een hoogleraar in de
„praktische theologie“ te Jena, eveneens ijve-
rig woordvoerder der „duitsche christenen“. Deze
drie hebben aan het graf van moord gesproken,
publiek. Een van hen vergeleek het geval van den
predikant met dat van dien soldaat in den oorlog,
die bij een gasaanval, ziende dat een gaswolk
naar hem toekwam, zich een kogel door het
hoofd joeg; die dood — aldus de redenaar —
was dus ook geen eigenlijke zelfmoord; de schuld
lag bij de anderen. En in dien geest werd dan
verder gesproken. De zelfmoordenaar werd als
de „eerste doode“ dezer „beweging“ verheerlijkt;
hij was een „martelaar“ van de „duitsche chris-
tenen“.

Dergelijke propaganda, op zichzelf reeds weer-
zinwekkend genoeg, wordt te meer afschuwelijk,
als men bedenkt, dat de beweging der „duitsche
christenen“ schier overal achteruitgaat, en feite-
lijk verdwijnende is¹⁾, doch dat niettemin de an-
deren, die zóó grof door mede-christenen belasterd
worden, de aan banden gelegde pers niet kunnen
gebruiken ter zelfverdediging. Inderdaad, hier
denkt ieder aan „wapenen, die vleeschelijk zijn“.
Wat blijft er zoo over van de kerkelijke vrijheid,
van het recht in de kerk?²⁾

Mogen dergelijke toestanden ons waarschuwen
tegen soortgelijke gevaren. Laat ons de vrijheid
bewaren, en niet een politieke beweging steunen,
die in Nederland gelijke vrijheidsberooving van
de kerk in de hand zal moeten werken, krijgt ze
oort de macht in handen, en politieke vrienden
op hun post zal laten, ook al heeft de kerk zelf hun
verdwijning duidelijk en metterdaad getoond te
verlangen.

Doch laat ons niet alleen tegen de politieke
verwanten dezer „duitsche christenen“ en der
hen protegerende regering ons schrap zetten.
Laten de christenen, de menschen der kerk, ook
voor zichzelf toezien. Laten de kerken, die een
belijdenis zeggen te hebben, deze ook eerlijk hand-
haven, of ze wijzigen. Men krijgt den indruk, dat
er belijdende kerk-groepen in Duitschland zijn,
die thans de belijdenis weer zeer scherp accen-
tueeren, ja zelfs — b.v. in de verhouding luthers-
gereformeerd — confessioneele verschillen uiterst
en onnodig scherp toespitsen, terwijl ze enkele
jaren geleden daar niet aan dachten, en gemoe-
delijk b.v. tusschen lutherschen en gereformeerden
allerlei ruil- en gemeenschapsverkeer in de hand

1) Hun invloed taant ziender-oogen. De kerken, welke lei-
ding den rijksbisschop weigert te erkennen, zijn voller dan ooit.
2) Tegenwoordig hangt feitelijk heel het kerk-regiment in de
lucht. De rijksbisschoppelijke verordeningen dienaangaande
moesten worden ingetrokken als illegaal, en sedert hangt de
nieuwe kerkopbouw nog in de lucht; wie beter willen, kunnen
niet, wie kunnen, willen niet goed. Wat er gebeuren zal, is nog
in hooge mate onzeker.

werkten. Wie bijtijds zijn belijdenis handhaaft
(en niet, zooals in de Herv. Kerk ondanks Hoede-
maker gebeurt, ze „op sterk water“ zelf!) die zal
ten eerste niet noodeloos verschillen moeten toep-
spitsen (want de waarlijk zichzelf zijnde, die
kan urenlang zijn), en ten tweede zal hij niet een
belijdenis als wapen waardeeren in oorlogstijd,
die hij eerst liet verkommeren in vrede-tijd.

Tenslotte: nu we toch over den duitschen kerk-
strijd spreken, zij vermeld, dat volgens de „Basler
Nachrichten“ van 14 Jan. '35 de „Kölnische Zei-
tung“ in haar editie van Zaterdagavond 12 Januari
j.l. (vlak vóór de volksstemming in het Saar-
gebied) de voorstelling ingang heeft willen geven,
alsof Karl Barth om andere redenen is ont-
slagen dan om de kwestie van den eed van trouw
aan Hitler. De „Basler Nachrichten“ bewijzen met
officiële citaten, dat dit onjuist is. Het is goed,
dat dit orgaan dit doet; want de kwestie moet
niet vertroebeld, doch zoo scherp mogelijk ge-
steld worden. Dan kan men ook in Nederland te
beter op zijn hoede zijn tegen de invloeden der
fascisten en nationaal-socialisten, die de kerk zul-
len móeten tyranniseeren (en veel meer dan de
kerk), willen ze hun grondbeginselen getrouw
blijven.

K. S.

P. S. Dit artikel bleef verleden week wegens
plaatsgebrek liggen.

Jaarboek Gereformeerde Kerken.

Bij de firma Oosterbaan & Le Cointre te Goes
verscheen, mooi op tijd, het Jaarboek der Geref.
Kerken, onder redactie van dr. Rullmann en nog
iemand.

„Mooi op tijd“; niet ieder zal dat toegeven.
Onlangs n.l. is de wenschelijkheid uitgesproken,
het boek later te doen verschijnen, teneinde nog
enkele gegevens te kunnen verwerken, die de
kerkeraden eerst kunnen verstrekken na de jaar-
wisseling. Met dit verlangen — misschien mag
ik dit wel even hier opmerken — is ernstig reke-
ning gehouden. Maar de nadeelen, die zulk een
uitstel mee zou brengen, zijn grooter gebleken
dan de voordeelen.

Het boek bleef zijn bekende indeeling behouden.
De gegevens zijn met zorg verzameld.

De „In Memoriams“ — insoover ze mogelijk
waren¹⁾ — bevatten veel dankbare herinneringen.

Dr. Rullmann schreef zijn gewone jaaroverzicht.
Het eindigt met een zucht. Die zucht bewijst de
eenheid der redactie. Een verblijvend teeken dus
voor wie de eenheid gaarne in de aanschouwing
ziet.

Wie in het kerkelijk leven mee wil doen, zal
het boek niet kunnen missen.

K. S.

1) Enkele overleden predikanten hadden bezwaar tegen een
„in memoriam“, aan hen gewijd.

Over „De man zonder Uniform“ van Willy Corsari

Sinds enkele weken ben ik bezig, in het artikels-
gewijs bespreken van nieuw-verschenen boeken,
desbetreffende vragen uit onzen lezerskring te be-
antwoorden. Zoo kwamen achtereenvolgens aan
de orde Alja Rachmanowa's dagboek „Mijn Tweede
Vaderland“, A. den Doolaards „Orient-Express“
en, in het vorige nummer, de trilogie van Johan
Fabricius; en zoo wil ik nu trachten een lezeres
van antwoord te dienen inzake het (voor zooveel
ik weet voorlaatste) boek van Willy Corsari,
„De man zonder Uniform“.¹⁾

Ten einde degenen die deze Schrijfster en haar
werk niet kennen mede in dit antwoord te betrek-
ken, mogen enkele mededeelingen dienaangaande
voorafgaan.

Willy Corsari heeft zich in enkele jaren tijds
ontwikkeld van cabaret-artiste tot romanschrijf-
ster. En die ontwikkeling verloopt een stijgende
lijn. Van „Jij en Ik“, het eerste boek dat ik van
haar gelezen heb, tot „Terugkeer tot Thera“, dat
kort geleden verscheen, is een zeer duidelijke
voortgang te zien in de techniek van haar ro-
mans, een voortgang, die bewijst, dat haar over-
gang van het cabaret-werk tot het zooveel moeil-
ijker schrijfstijl niet een te hooge greep
is geweest. „Chimaira“, „De Zonden van Laurian
Ostar“, maar vooral het uit compositioneel oog-
punt zeer geslaagde „Nummers“, zijn boeken, die
tot de literaire kunst mogen gerekend worden. En

1) Zooals ik de vorige week schreef, zal ik gaarne pro-
beeren, indien mogelijk, aan verzoeken om behandeling van
een bepaald boek, te voldoen. Hun aantal is echter in de
laatste week zoozeer toegenomen, dat ik ze niet alle dade-
lijk kan afdoen. Als ik gereed ben met wat op behandeling
wachte, moeten eerst enkele nieuw-ingekomen boeken
worden besproken: daarna is er weer gelegenheid voor
artikelen als deze. Enkele brieven betreffen de bedoelde
nieuwe boeken en worden dus vanzelf beantwoord. De
lezers, die „Heeren en Knechten en Vrouwen“ van Jo van
Amers-Elster besproken wil zien, moge ik verwijzen naar
wat ik in het vorige artikel schreef, dat m.i. een deel van
een cyclus niet afzonderlijk moet worden behandeld, maar
in verband met het geheel.

ook eenige jeugdverhalen, bijvoorbeeld „Bobbed
en Shingled“, zijn proeven van een uitstekend ta-
lent. Dat ze het cabaret-gedoe den rug toekeerde
en een schoonere ontplooiing zocht van haar ar-
tistische gaven, was gerechtvaardigd en gelukkig.
„Wij zijn er“, zoo schreef toentertijd een criticus,
„een vaardig en lang niet onbeduidend proza-
schrijfster rijker door geworden“.

In overeenstemming met haar ontwikkelingsge-
schiedenis is de stof, die Willy Corsari bewerkt,
ontleend aan de verhoudingen van het moderne
leven. Haar jeugdboeken voeren moderne kinde-
ren ten tooneele, met dikwijls zeer geavanceerde
opvattingen — getuige „Bobbed en Shingled“ —
en ook haar romans behandelen moderne vraag-
stukken. De levensproblematiek, die in de nieu-
were (niet: de nieuwste) literatuur op den voor-
grond staat vormt de eigenlijkheid van haar ro-
mans (enkele proeven in het detectivische genre
uitgezonderd). Het huwelijksprobleem, de vraag-
stukken van zelfbeschikking, vrije liefde,
conventie-dwang e.d., die de stof bij uitnemend-
heid zijn van de probleem-romantiek van enkele
jaren geleden, vinden we in haar romans behan-
deld op dezelfde manier en met eenzelfde inslag
van psychologische ontleding.

En dan raakt zij ook altijd de tragiek, die in
zulke problemen besloten ligt. Het vrijwillige of
gedwongen martelaarschap, dat aan de levens-
betsingen onvermijdelijk is verbonden, is een van
de hoofdelementen van haar werk. Dat was zoo
in „Nummers“, in de figuur van Hanzi, de cabaret-
artiste (die, het zij even tusschen haakjes gezegd,
niet is, gelijk men wel gemeend heeft, een perso-
nificatie van haar eigen zielebeeld: ze heeft dat
uitdrukkelijk tegengesproken in een lezing over
eigen werk voor de Rotterdamsche Vereeniging
van Huisvrouwen) dat was zoo in „De Zonden
van Laurian Ostar“, in de figuur van Laurian, die
de vrijwillige armoede in een leven van liefde
verkiest boven de luxe van een gemakkelijk be-
staan zonder liefde-warmte, dat is ook zoo in
het boek, dat tot het schrijven van dit artikel aan-
leiding is: „De man zonder Uniform“.

* * *

Met „Nummers“ behoort „De man zonder Uni-
form“ tot Willy Corsari's beste werk. Het is —
wat b.v. niet gezegd kan worden van „Terugkeer
tot Thera“, dat later verschenen is — zeer sug-
gestief geschreven, rijk aan levendige tooneelen
en vooral knap in de tekening van wat genoemd
wordt „de begeleiding der dingen“, de omgeving
rondom het gebeuren.

De Schrijfster heeft aan dit boek veel moeite
moeten besteden — aan den vorm is dat zeker ten
goede gekomen — omdat 'een vraagstuk behandelt
en inleidt in een sfeer, die haar volstrekt onbe-
kend waren en die ze door bestudeering moest
leeren kennen. Dat vraagstuk is van medischen
aard en de sfeer is die van de medische wereld —
en van beide stond ze ver af. Toch heeft ze het
stuk ondernomen, omdat in verband met het pro-
bleem dat haar bezighield, de stof haar onweer-
staanbaar aantrok.

Wat probleem is het gewone van den probleem-
roman uit zijn bloeitijd: het conflict tusschen
eigen levensbelang enerzijds en de behoefte, haast
kan men zeggen de aan den mensch ingeboren
bewustheid van plicht, anderer levensbelang te
dienen aan den anderen kant. In elk menschen-
leven doet zich dat conflict in meerdere of min-
dere mate op, met allerlei, soms heel pijnlijke
consequenties. Maar heel vaak is de oplossing on-
mogelijk, door bijkomstigheden en invloeden van
buitenaf. De Schrijfster zocht nu sinds lang naar
een openbaring van dat conflict zonder die bij-
komstigheden en zonder die invloeden, omdat ze
het dan in zijn zuivere, zijn onvermengde gestalte
zou kunnen zien en ze vond die openbaring —
uit het verslag van haar lezing valt deze ontstaans-
geschiedenis van het boek af te leiden — in het
geval van den medicus, die zijn heele denken en
zijn gansche arbeidskracht wijdt aan het zoeken
van een middel ter bestrijding van de kanker, die
daartoe altijd in zijn studeerkamer en zijn labo-
ratorium ploetert — en aldus zijn gezin, zijn
vrouw en kinderen, zichzelf vereenzaamt. Het
eigenbelang is hier dan gelegen in de intensiteit
van het willen-vinden, maar daarbij zijn schuld en
egoïsme en persoonlijke geniëling zoozeer uitge-
schakeld, dat het eigenbelang — het klinkt haast
paradoxaal — idealiteit is geworden. En zeker is
dit een geval van het conflict zonder de genoemde
bijkomstigheden.

Uiteraard vorderde de uitwerking ervan in
romanvorm, de omkleeding in verhaalgebeuren,
kennis aangaande het leven van den medicus en
de practijk van zijn werk, vooral ook aangaande
den stand van het vraagstuk der kankerbestrijding.
En zoo moest de Schrijfster gaan studeeren, zich
gaan inwerken in die haar onbekende wereld.
Maar daarmee groeiden om haar probleem aller-
lei vraagstukken, die er rechtstreeks mee samen-
hangen en die alle zich concentreeren om de kern-
vraagstuk, of de medicus zijn mensch-zijn stellen
mag boven, dan wel ten offer brengen moet aan
zijn dokterschap. En een van die vraagstukken
begon mede haar verhaal-concept te beheerschen,
in verband met den opzet: of de arts, als hij on-